

## ΚΥΒΕΡΝΟΧΩΡΟΣ: ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ ΚΑΙ ΚΙΝΔΥΝΟΙ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ<sup>1</sup>

Βάγια Χριστίνα<sup>2</sup>

### Α. Η διαμορφούμενη Κοινωνία της Πληροφορίας

Ο όρος «Κοινωνία της Πληροφορίας» χρησιμοποιείται επισήμως για πρώτη φορά από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις 8 Δεκεμβρίου 1999 σε ειδική έκδοση με τον τίτλο «e - (ηλεκτρονική) Ευρώπη: Μια Κοινωνία της Πληροφορίας για όλους» (COM (1999) 687 τελικό). Η Επιτροπή διατυπώνει τρεις επίδοξους αντικειμενικούς στόχους, προκειμένου να φέρει τα οφέλη των Νέων Τεχνολογιών (NT) σε όλους τους ευρωπαίους:

- α. Δικτύωση και εισαγωγή στην ψηφιακή εποχή (digital age) κάθε πολίτη, νοικοκυριού, σχολείου, επιχειρήσεως και διοικητικής αρχής.
- β. Δημιουργία μιας ηλεκτρονικά μορφωμένης Ευρώπης με τη στήριξη μιας πρωτοποριακής κουλτούρας έτοιμης να χρηματοδοτήσει και να αναπτύξει νέες ιδέες.
- γ. Προσοχή στην εξέλιξη των διαδικασιών, ώστε να διαφυλαχθεί η εμπιστοσύνη των καταναλωτών, να ενισχυθεί η κοινωνική συνοχή και να αποφευχθεί ο κοινωνικός αποκλεισμός.

Για την πραγματοποίηση αυτών των σκοπών η Ευρωπαϊκή Ένωση πρότεινε, με αρκετή αισιοδοξία θα έλεγα, δέκα άξονες προτεραιοτήτων, που τόνιζαν περισσότερο την υποδομή (Μηχανοργάνωση των Υπηρεσιών, εξάπλωση Δικτύων και τού Διαδικτύου) και το περιεχόμενο (πληροφορίες), και λιγότερο την οργάνωση και το ανθρώπινο δυναμικό (δηλ. από ποιους θα παράγονται και θα χρησιμοποιούνται οι πληροφορίες).

Έτσι λοιπόν η Κοινωνία της Πληροφορίας ξεκίνησε ως «ένα στρατηγικό όπλο» για τον *εκσυγχρονισμό της Ευρωπαϊκής οικονομίας, τη βελτίωση της ποιότητας ζωής και της αποτελεσματικότητας και διαφάνειας της δημόσιας διοίκησης*.

Μέσα στα επόμενα εννέα χρόνια, οι εξελίξεις υπήρξαν ραγδαίες:

- α) Στη δικτυακή υποδομή και στη σύγκλιση μεταξύ τηλεπικοινωνιών, Δικτύων και Υπηρεσιών στις ηλεκτρονικές και δορυφορικές λεωφόρους.
- β) Στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη, με μέσο συναλλαγής την πληροφορία.

---

1. Ομιλία στη Σχολή Γονέων της Ι.Μ. Δημητριάδος και Αλμυρού, Βόλος, 21-02-2007. Προδημοσίευση από το υπό έκδοση βιβλίο: Βάγια, Χριστίνα «Κοινωνική Εργασία και Κοινωνική Πρόνοια». Αθήνα, Εκδόσεις: Πατάκη.

2. Η Χριστίνα Βάγια (1943 -2015) διετέλεσε Καθηγήτρια Κοινωνικής Εργασίας.

γ) Στις τυποποιημένες διευρωπαϊκές βασικές υπηρεσίες και ενοποιημένες ευρυζωνικές επικοινωνίες.

Αυτές οι κατακτήσεις με τη σειρά τους άρχισαν να επηρεάζουν:

- ο τους κοινωνικούς θεσμούς των χωρών μελών.
- ο τις ανθρώπινες σχέσεις
- ο τον κοινωνικό ιστό

και σταθερά να δημιουργούν μια νέα *Κοινωνική Πραγματικότητα*.

Αυτή η νέα κοινωνική πραγματικότητα *διαμορφώνει νέες συνήθειες, συμπεριφορές και κουλτούρα, νέες προτιμήσεις και ευκαιρίες για την ποιότητα ζωής των πολιτών της Ευρώπης, αλλά και νεόφερτους κινδύνους για αυτούς και για τους θεσμούς*. Μόλις αρχίζουν να διαμορφώνονται στη συνείδησή μας τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά αυτής της κοινωνίας και ορισμένες πρωτοφανείς επιρροές στην καθημερινή μας βιωτή (Χ. Βάγια, 1999).

Το αποτέλεσμα φανερώνεται, μεταξύ άλλων, και με τη *μορφή ενός πολιτισμού* με επίκεντρο μια:

- πληροφοριακή αγορά, χωρίς ιεραρχία, χωρίς εντοπιότητα, με ισοτιμία στη πρόσβαση και χρήση,
- τάση για παγκόσμια παρουσία τομέων κυρίως της οικονομικής και επιχειρησιακής δραστηριότητας (ήδη καθιερώθηκε ο όρος «παγκοσμιοποίηση»),
- ελεύθερη διακίνηση ιδεών, χωρίς τοπικούς, χρονικούς φραγμούς και ένα τελείως νέο πεδίο δράσης, την εικονική πραγματικότητα που διαμορφώνει τον Κυβερνοχώρο. Ένα, παράλληλο με το φυσικό, ηλεκτρονικό σύμπαν.

Κανείς δεν μπορεί να προβλέψει την τελική ταυτότητα και μορφολογία της Κοινωνίας της Πληροφορίας, αφού είναι σχεδόν αδύνατον να προβλέψουμε τις μελλοντικές χρήσεις των νέων τεχνολογιών.

Το μόνο σίγουρο είναι ότι αυτές οι τεχνολογίες, στην εξέλιξή τους, θα επηρεάσουν βαθιά την προσωπική και επαγγελματική ζωή των ανθρώπων.

## **Β. Οι θετικές επιδράσεις των Νέων Τεχνολογιών: Ευκαιρίες για την Κοινωνία και την Οικογένεια**

Οι θετικές επιδράσεις των Νέων Τεχνολογιών (Ν.Τ.) είναι πολλές και σημαντικές. Το ίδιο και οι ευκαιρίες που αυτές δημιουργούν για μαθητές, γονείς, εργαζόμενους και άλλες πληθυσμιακές ομάδες.

- Χιλιάδες επιχειρήσεις και προϊόντα ενσωματώνουν ή βασίζονται στις Ν.Τ. και με την εύκολη απόκτησή τους διευκολύνουν την καθημερινή ζωή και μας εξυπηρετούν γρηγορότερα (π.χ. πιστωτικές κάρτες, τηλεαγορές, κινητή τηλεφωνία, διαχείριση οδικής κυκλοφορίας).
- Αρτιότερες, ταχύτερες, αποδοτικότερες Υπηρεσίες για τον πολίτη. Τεράστια είναι η ανάπτυξη της ιατρικής τεχνολογίας και των ηλεκτρονικών βοηθημάτων για άτομα με αναπηρίες. Μέσω του Διαδικτύου (Internet) συντονίζονται Οργανισμοί Κοινωνικής Φροντίδας ή αναπτύσσονται Υπηρεσίες Ψυχοκοινωνικής Στήριξης Γονέων που έχουν παιδιά με ειδικές ανάγκες, λειτουργούν ομάδες συζήτησης ειδικών ενδιαφερόντων σε όλα τα θέματα, στις ηλεκτρονικές σελίδες προβάλλονται πάσης φύσεως υπηρεσίες για άμεση εξυπηρέτηση.
- Εμπλουτισμός των μέσων εκπαίδευσης, μάθηση εξ αποστάσεως, προσομοιωτικές ασκήσεις στον Η/Υ, διά βίου εκπαίδευση, γρήγορη με σχετικά χαμηλό κόστος διεπιστημονική συνεργασία και ερευνητική δραστηριότητα. Εικονικές τάξεις για σπουδαστές με κινητικές αναπηρίες. Διακρατική επικοινωνία και συνεργασία εκπαιδευτικών με τηλε-συσκέψεις. Πρόσβαση σε βιβλιοθήκες.
- Οι Η/Υ και η Τηλεματική έγιναν επαγγελματικά εργαλεία για όλες σχεδόν τις ειδικότητες. Άλλαξαν τις δομές της αγοράς εργασίας με την εισαγωγή νέων επαγγελματιών. Αυξάνουν την παραγωγικότητα και τους ρυθμούς της οικονομικής ανάπτυξης σε μεταλλασσόμενα εργασιακά περιβάλλοντα.
- Εκσυγχρονισμός της Δημόσιας Διοίκησης, μείωση της γραφειοκρατίας, καλύτερη εξυπηρέτηση. Περισσότεροι ενημερωμένοι καταναλωτές και πληροφορημένοι πολίτες.
- Περισσότερος ελεύθερος χρόνος για προσωπική ανάπτυξη, ψυχαγωγία, για παράδειγμα με τα ηλεκτρονικά παιχνίδια, ή με τις εικονικές επισκέψεις σε γεγονότα και πόλεις του παρελθόντος. Σύναψη φιλικών σχέσεων στον Κυβερνοχώρο, χωρίς τον φραγμό της απόστασης και τον κίνδυνο μιας «προσωπικής» απόρριψης. Ταυτόχρονη παρακολούθηση εκδηλώσεων μέσω δορυφορικής τηλεόρασης (Ολυμπιακοί Αγώνες).

Από αυτή τη σύνοψη της ωφέλιμης προσφοράς των νέων τεχνολογιών, είναι εύκολο κανείς να διακρίνει εκείνες τις χρήσεις, που επιδρούν με θετικά αποτελέσματα στα μέλη μιας οικογένειας ατομικά, αλλά και σε όλη την οικογενειακή κοινότητα.

Οι γονείς συχνά ανακαλύπτουν ότι τα παιδιά τους γνωρίζουν πολύ περισσότερα γι' αυτές τις χρήσεις από τούς ίδιους. Άλλοτε πάλι, οι ίδιοι οι γονείς παρακινούν τα παιδιά τους να εξοικειωθούν με τους Η/Υ και να αξιοποιήσουν τις χρήσεις του Διαδικτύου.

Όπως και νάχει, αυτές οι νέες τεχνολογίες είναι αναπόσπαστο μέρος της καθημερινής μας ζωής και *«με περισσότερο ή λιγότερο ορατό τρόπο, οι τεχνολογίες αυτές αλλάζουν το πώς ζούμε, δουλεύουμε, διασκεδάζουμε, μαθαίνουμε και συναναστρεφόμαστε»* (Ι. Χάλαρης σελ. 2, στο Χ. Βάγια, 1998).

Ανάμεσα λοιπόν στους γονείς και τα παιδιά τους βρίσκεται η ψηφιακή Τεχνολογία, με τις θετικές αλλά και τις αρνητικές της επιδράσεις, όπως θα δούμε πιο κάτω. Υπάρχουν πολλοί τρόποι να αντιμετωπιστεί αυτή η νέα υπό διαμόρφωση οικογενειακή πραγματικότητα. Όμως η άγνοια ή η σκόπιμη παραγνώρισή της δεν μπορεί να συμπεριληφθεί σ' αυτούς.

### Γ. Προβληματισμοί από την επιρροή της Ν.Τ. στα ανθρώπινα δικαιώματα και στην καθημερινή ζωή

Από την τεχνητή νοημοσύνη οδεύουμε τώρα στην εποχή της τεχνητής συνείδησης. Οι πληροφορικοί επιστήμονες αγωνίζονται να «φυτέψουν» αισθήματα, ακόμη και συνειδητή σκέψη στα ρομπότ. Η γενετική τεχνολογία επιδιώκει να δημιουργήσει «τεχνητή ζωή» αναδομώντας τη φυσική πραγματικότητα. *Είναι άραγε μια νέα απειλή για την ανθρώπινη φύση, με απρόβλεπτους κινδύνους και επιπτώσεις για την ανθρωπότητα;*

Όσο περισσότερα τηλε-συστήματα μπαίνουν στη ζωή μας για να μας εξυπηρετήσουν, τόσο περιορίζεται το δικαίωμα της ιδιωτικής ζωής και του απορρήτου. *Ποιος προστατεύει τον μέσο πολίτη από αυτά που γνωρίζουν οι μηχανές αναζήτησης;* Όπως χαρακτηριστικά τονίζει ο δημοσιογράφος Andrew Brown *«Οι πληροφορίες που έχουν συλλέξει οι μηχανές αναζήτησης ξεπερνούν τα όνειρα οποιασδήποτε μυστικής αστυνομίας στην ιστορία»* (2006).

Το «Ηλεκτρονικό φακέλωμα» πλήττει άμεσα την προσωπική ελευθερία και τη διασφάλιση του απορρήτου των ευαίσθητων και αυστηρά εμπιστευτικών πληροφοριών. Αυτό ήταν και το επίκεντρο των διαμαρτυριών για τη Συνθήκη Σένγκεν. Σήμερα συζητάμε σοβαρά την παραβίασή τους, με την άρση του απορρήτου από Κρατικές και Διακρατικές Διωκτικές Αρχές, εν ονόματι φυσικά της προστασίας του πολίτη!

Πολύ συχνά οι πηγές των πληροφοριών είναι ακαθόριστης προέλευσης ή άγνωστης ταυτότητας. Όμως πολλές ομάδες του παγκόσμιου πληθυσμού καταφεύγουν σ' αυτές τις πληροφορίες. *Ποιες είναι αξιόπιστες, χρήσιμες ή καταστροφικές; Ποιος τις ελέγχει; Και ποιος μπορεί να εμποδίσει τη μετάδοσή τους;*

Περισσότερη πληροφόρηση δεν εξασφαλίζει περισσότερη προσωπική ελευθερία ή καλύτερη γνώση. Αν η Πολιτεία ή άλλα κέντρα εξουσίας έχουν πρόσβαση σε

περισσότερες πληροφορίες από τον μέσο πολίτη, αυτό μπορεί να συντελέσει στην άσκηση πιέσεων στον καθημερινό βίο. *Τότε όμως η γνώση γίνεται μέσο για κατάχρηση εξουσίας.*

Όλο και περισσότεροι από μας ζητάμε «καί'οικον εξυπηρέτηση» των όσων δικαιούμεθα από την Πολιτεία. Επιθυμούμε οι Νέες Τεχνολογίες να μας υπηρετούν σαν σκλάβοι, για να μένουμε απερίσπαστοι και ελεύθεροι από κάθε φροντίδα! Έτσι με την υπερκατανάλωση στο σπίτι, συμβιβάζομαστε με μια παραβίαση της προσωπικής και οικογενειακής ζωής στο όνομα της βολής μας!

*Αλήθεια, από τι επιδιώκουμε να μείνουμε ελεύθεροι; Από τη δυνατότητα να σκεπτόμεθα; Από την αμεσότητα της ανθρώπινης επικοινωνίας; Είναι νέος τρόπος ζωής αυτός; Νέο δικαίωμα ή μια απέραντη, έξυπνα καμουφλαρισμένη μοναξιά;*

Η εκτεταμένη και συνεχής επικοινωνία - το έμβλημα της Κοινωνίας της Πληροφορίας - δυστυχώς συμβάλλει στην προσωπική και κοινωνική απομόνωση του χρήστη των συστημάτων. Έτσι δημιουργείται ένας *παγκόσμιος πολίτης, ηλεκτρονικά συνδεδεμένος και ανθρώπινα αποξενωμένος!*

*Όμως την απουσία της ανθρώπινης εμπρόσωπης επαφής, ποια «έξυπνη» μηχανή θα την αποκαταστήσει;*

#### **Δ. Κίνδυνοι στο Διαδίκτυο για το παιδί και ηθικά διλήμματα για την οικογένεια**

Με τη σύντομη αυτή παράθεση προβληματισμών στη διαμορφούμενη Κοινωνία της Πληροφορίας μπορούμε εύκολα να διακρίνουμε την απειλή για κεκτημένες ελευθερίες, όπως της σκέψης, της συνείδησης, της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής. Μπορούμε να επισημάνουμε την παρουσία νέων κοινωνικών κινδύνων και του ηλεκτρονικού εγκλήματος.

Ειδικότερα, οι κίνδυνοι που ελλοχεύουν για την οικογένεια είναι συγκεκριμένοι και σοβαροί, σε σημείο που ν' αναρωτιέται κανείς, αν η τελευταία βρίσκεται στο στόχαστρο.

Ας εξετάσουμε κάποιους απ' αυτούς τους κινδύνους, σε συνδυασμό με τα ηθικά διλήμματα που προκύπτουν από την ανήθικη χρήση των εφαρμογών της Πληροφορικής Τεχνολογίας (Glastonbury and Lamendola 1992, Berleur and Brunnstein 1996 στο Χ.Βάγια 2007:9).

Η εκπαιδευτική και παιδαγωγική λειτουργία της οικογένειας είναι ευθέως ανάλογη των οικογενειακών δεσμών ανάμεσα στα μέλη της. Με την υπέρμετρη ενασχόληση κάποιου μέλους της -παιδιού ή γονέα- με τα ηλεκτρονικά μέσα επικοινωνίας, η οικογένεια

μειώνει τον χρόνο και την προσπάθεια για την καλλιέργεια δεσμών και την ανάπτυξη προσωπικού ήθους και αγωγής.

Η εφημερίδα «Ουάσιγκτον Πόστ» αναφέρθηκε πριν λίγους μήνες (2006) σε μια οικογένεια έξι ατόμων, στην οποία το σπίτι υπήρχαν 9 τηλεοράσεις, 6 Η/Υ, 6 κινητά, 3 στέρεο και δύο DVD players. Πού καιρός για συζήτηση;

Μήπως είναι η εποχή που η ελεύθερη συζήτηση - θεμέλιο του ελεύθερου λόγου κατά τον Σωκράτη και τον Πλάτωνα - είναι καταδικασμένη σε θάνατο από τους «μοναχικούς μηχανισμούς αναψυχής» (κινητό τηλέφωνο, i-pod, ηλεκτρονικά παιχνίδια, SMS), όπως είχε προβλέψει ο Τζώρτζ Όργουελ τον περασμένο αιώνα; (S. Jenkins, 2006:4).

Με τα τεχνολογικά μέσα η πληροφορία είναι προσίτη σε όλα τα μέλη μιας οικογένειας, ανεξαρτήτως ηλικίας, φύλου, ρόλου, σχέσης, συγγένειας. Είναι δύσκολο να προσδιορίσει κανείς τις συνέπειες αυτού του γεγονότος *στην εσωτερική οργάνωση και ισορροπία της οικογενειακής κοινότητας*.

- *Πώς να αφήσει όμως ανεπηρέαστες τις αξίες, προτιμήσεις, συνήθειες, τα πιστεύω των μελών της;*
- *Ποια θα είναι άραγε τα ηθικά πρότυπα και οι αξίες της επικείμενης Κοινωνίας των Πληροφοριών για τον θεσμό της οικογένειας;*
- *Τι επιφυλάσσει το ηλεκτρονικό μέλλον στις οικογενειακές σχέσεις;*

Η παγκόσμια κοινότητα του Internet και της εικονικής πραγματικότητας λειτουργούν χωρίς διακρίσεις, χωρίς ιεραρχία και *«με έμβλημα τη μεταμφίεση του εαυτού μέσα από μια εύκολη και ανεξέλεγκτη εναλλαγή ρόλων»*. (Θ. Σταθοπούλου, 1994:423).

Οι χρήστες παραμένουν αόρατοι μεταξύ τους και η φαντασία αντικαθιστά την πραγματικότητα στις σχέσεις και τα προσωπικά βιώματα. Αυτή η σύγχυση ρόλων μπορεί να αφήσει ανεπηρέαστους τους συναισθηματικούς δεσμούς των μελών μιας οικογένειας;

Ποιος έχει μετρήσει την ανεξέλεγκτη δύναμη επιρροής, που ασκείται από μεμονωμένους χρήστες μέσω Διαδικτύου ή οποιουδήποτε άλλου πληροφοριακού συστήματος; Ποιος κυκλοφορεί στις λεωφόρους των πληροφοριών στην πόλη και μπαίνει με τις ιδέες του και τον απρόβλεπτο ψυχισμό του στα σπίτια μας, και γίνεται ο σύμβουλος ή ο επιμορφωτής των παιδιών μας;

Τα προκλητικά και βλαπτικά «γνωστικά» αντικείμενα πολλών ιστοσελίδων και εκπομπών στις επικοινωνιακές τεχνολογίες εκθέτουν ανυποψίαστα παιδιά και ενθουσιώδεις νέους σε ψυχολογική και συναισθηματική κακοποίηση, σε μίμηση βίαιων ή ανήθικων πράξεων, σε αρνητική στάση έναντι των γονέων και ενίοτε σε αυτοκαταστροφή.

Πολλά έχουν γραφτεί με θέμα νέους και ενηλίκους που σερφάρουν στις ιστοσελίδες, συνήθως «πονηρές», καθημερινά και για πολλές ώρες. Ερευνητές και αναλυτές της συμπεριφοράς μιλούν για **έναν νέο τύπο εθισμού**, που έχει παράλληλα ψυχολογικά και οργανικά συμπτώματα καθώς και συναισθηματικές διαταραχές. Όροι όπως *«μανιακοί του υπολογιστή»* και *«εξαρτημένοι στο Ιντερνετ»* είναι πολύ κοινοί ανάμεσα στους χρήστες και αποδεκτοί από την επιστημονική κοινότητα.

*Όλοι αυτοί αποτελούν μια νέα ομάδα ευάλωτων συνανθρώπων μας, αυτή την φορά στον Κυβερνοχώρο, που χρήζουν επαγγελματικής αντιμετώπισης.*

Τα βίαια ηλεκτρονικά παιχνίδια ενθαρρύνουν και καλλιεργούν την επιθετικότητα και οι χρήστες συχνά παρουσιάζουν αίσθημα αποξένωσης, απελπισίας, φόβου ή απειλής (ψυχολογικές επιπτώσεις). Γίνονται, τελικά, παιχνίδια αντιμάθησης. Οι συχνότεροι πελάτες είναι αγόρια στην εφηβεία. Ελέγχονται ή φιλτράρονται αυτά τα παιχνίδια πριν βγουν στο εμπόριο; Και αυτά που διακινούνται στο Διαδίκτυο;

Οι πληροφορίες κατά κανόνα στις ιστοσελίδες και στις ανοικτές αίθουσες συζητήσεων παρουσιάζονται σε εικόνες ή με εμότικονς/emoticons (σύμβολα που συνδυάζουν συναίσθημα/emotion και εικόνα/icon) και καλείται ο χρήστης να τα ερμηνεύσει κυριολεκτικά και συναισθηματικά.

Στα σχολεία όμως, μας διδάσκουν να καταλαβαίνουμε και να μαθαίνουμε από τον γραπτό λόγο. Για τα παιδιά, λοιπόν, της Κοινωνίας της Πληροφορίας, ελλοχεύει ο κίνδυνος ενός νέου αναλφαριθμητισμού, αποτέλεσμα μιας αντιληπτικής και ερμηνευτικής σύγχυσης. Και το μέλλον της γλώσσας ποιο θα είναι;

## **Ε. Τρόποι προστασίας του Οικογενειακού Ασύλου**

Όλες αυτές οι νέες και επιβλαβείς επιδράσεις, κυρίως στα νεαρά μέλη κάθε οικογένειας, έχουν απασχολήσει γονείς, δικαστικές αρχές, κοινωνικούς επιστήμονες, ευσυνείδητους πληροφορικούς σε όλα τα κράτη, όπου υπάρχει εκτεταμένη χρήση της προηγμένης ηλεκτρονικής τεχνολογίας.

Η προσπάθεια έχει αποδώσει καρπούς - τεχνολογικούς, θεσμικούς και κοινωνικούς - για την προστασία παιδιών και εφήβων από την κατάχρηση των πληροφοριών και την έκθεση σε επιβλαβείς για την ψυχική τους υγεία ιστοσελίδες και εικονικές πραγματικότητες.

Από τα πρώτα βήματα της Ευρωπαϊκής πρωτοβουλίας για μια Κοινωνία της Πληροφορίας θεωρήθηκε απαραίτητη και ξεκίνησε η *δημιουργία ενός πλαισίου ρυθμίσεων για την προστασία του πολίτη από την κατάχρηση των πληροφοριών, για την ηλεκτρονική και νομική ασφάλεια των πληροφοριών, για τους απαραίτητους μηχανισμούς ελέγχου των*

*Μέσων Μασικής Ενημέρωσης, για το σεβασμό σε μία πολυγλωσσική και διαπολιτισμική Ευρωπαϊκή Κοινωνία* (Χ. Βάγια 2007).

Όμως, η ψηφιακή Τεχνολογία τρέχει πιο γρήγορα από τις συμβατικές πράξεις της Πολιτείας. Έτσι σήμερα, ιδίως στη χώρα μας, παραμένουν πολλά κενά νομοθεσίας, κοινωνικής συσπείρωσης αλλά και απλής γνώσης για τρόπους, που θα μπορούσαμε να προστατευθούμε από τους κινδύνους που παραμονεύουν στην υπό εξέλιξη Κοινωνία της Πληροφορίας.

Ας επισημάνουμε συνοπτικά μερικούς από αυτούς για τα παιδιά μας:

- ❖ Θέσπιση Ειδικής νομοθεσίας (Ν.2251/1994 και Ν.2472/1997) και ποινικές διώξεις κατά του ηλεκτρονικού εγκλήματος εναντίον παιδιών. Εδώ και 3 χρόνια, λειτουργεί στη Γενική Ασφάλεια Αθηνών *Ειδική Υπηρεσία Δίωξης Ηλεκτρονικού Εγκλήματος κατά των Παιδιών*. Έχει ενδιαφέρον ενημερωτικό υλικό για τους γονείς, σχετικά με τρόπους που αυτοί μπορούν να επιβλέπουν τα παιδιά-χρήστες Η/Υ. (Υπευθ. Αστυνόμος Α΄ Μάνος Σφακιανάκης, [www.sfakianakis.com](http://www.sfakianakis.com), τηλ. 210-6429893).
- ❖ Κλείδωμα στην πρόσβαση (με ηλεκτρονικά βοηθήματα, φίλτρα, ειδικό λογισμικό) σε ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, σε ομάδες συζήτησης, αίθουσες συνομιλιών και συγκεκριμένες ιστοσελίδες. Χρονικά όρια λειτουργίας του Η/Υ, έλεγχος αλληλογραφίας και «επισκέψεων» (V chip Καναδάς).
- ❖ Να είμαστε δίπλα στα παιδιά, όταν αυτά σερφάρουν στο Διαδίκτυο.
- ❖ Σχετικά με τα ηλεκτρονικά παιχνίδια, οι γονείς πρέπει να επιμένουν στις ενδείξεις απαγόρευσης σχετικά με τις ηλικίες, να ελέγχουν τον συνολικό χρόνο ενασχόλησης του παιδιού με αυτά, και να διαπιστώνουν το όφελος ή την βλαπτική επιρροή στο παιδί.
- ❖ Εκστρατείες ενημέρωσης από ενώσεις γονέων, όπως η *Ομοσπονδία Γονέων Ελλάδας* (Τ. Λέρτας: 6944423320) και η *ΟΛΜΕ* (210-3244930), σχετικά σωματεία όπως το *Κέντρο Προστασίας Καταναλωτών* (Τάνια Κυριακίδη: 6936699100) και η *Ελληνική Καταναλωτική Οργάνωση* (ΕΚΑΤΟ: 2310-908519) και Κρατικές Υπηρεσίες για τη διακίνηση ακατάλληλου και παράνομου υλικού στο Διαδίκτυο.
- ❖ «Κυκλοφορία μαύρης λίστας», όπου να αναφέρονται ιστοσελίδες, σύνδεσμοι και ιστοχώροι προς αποφυγή από παιδιά και εφήβους. Όπως και κατάλογοι με *ποιοτική ταξινόμηση ιστοχώρων και τηλεοπτικών προγραμμάτων* προς ενημέρωση των γονέων, εφήβων και ενδιαφερομένων πολιτών.



- ❖ *Διαδικτυακά Ημερολόγια (blogs = web logs) και ομάδες συζήτησης από γονείς και συλλόγους γονέων και κηδεμόνων με εμπειρίες από εμπλοκή παιδιών σε ακατάλληλες πληροφορίες και ύπουλες φιλίες και πώς τα αντιμετώπισαν;  
Τα παιδιά να ενημερωθούν σωστά, ώστε να μη δίνουν προσωπικά ή οικογενειακά στοιχεία ή εικόνες του εαυτού τους, όταν μπαίνουν σε δωμάτια ανοιχτής επικοινωνίας ή σε ιστοσελίδες!*
- ❖ Δημιουργία και στη χώρα μας ενός *Εθνικού Οργάνου για την Ασφάλεια των Παιδιών στο Ιντερνετ*, όπως σε άλλα κράτη. Π.χ. *Εθνικό Συμβούλιο Εκπαιδευτικής Τεχνολογίας* (Αγγλία), *Ασφάλεια Παιδιών στην Υπερλεωφόρο των Πληροφοριών* (ΗΠΑ).
- ❖ Επαγρύπνηση και εγρήγορση των γονέων. *Όχι γονείς «ηλεκτρονικά αναλφάβητοι» στην Κοινωνία της Πληροφορίας.*
- ❖ Ενασχόληση της Ανεξάρτητης Αρχής με τη διασφάλιση θεμελιωδών συνταγματικών εγγυήσεων (προσωπικό απόρρητο και ιδιωτική ζωή) και με την προστασία των παιδιών από τους κινδύνους παραβίασης δικαιωμάτων και του οικογενειακού ασύλου στο Διαδίκτυο (Συνήγορος των Δικαιωμάτων του Παιδιού).
- ❖ Δάσκαλοι, καθηγητές, σχολικοί κοινωνικοί λειτουργοί και ψυχολόγοι μπορούν να ενημερώσουν παιδιά και γονείς σχετικά με τους κινδύνους που ελλοχεύουν στον Κυβερνοχώρο, αφού έχει προηγηθεί φυσικά η δική τους ευαισθητοποίηση.
- ❖ Δημιουργία *τηλεφωνικών γραμμών ενημέρωσης και υποστήριξης* γονέων που αντιμετωπίζουν πρόβλημα στον έλεγχο της χρήσης του Διαδικτύου και ηλεκτρονικών παιχνιδιών από τα παιδιά τους ή και για κάποιο άλλο μέλος που έχει αναπτύξει εθισμό στο Ιντερνετ.
- ❖ Διακρατική συσπείρωση και συνεργασία σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ενίσχυση πρωτοβουλιών με την ενεργό συμμετοχή γονέων και παιδιών-εφήβων. Από το 2004 λειτουργεί ο *Ελληνικός κόμβος Ασφαλούς Διαδικτύου*, μέλος του «*Ευρωπαϊκού Δικτύου Ενημέρωσης για Ασφαλέστερο Διαδίκτυο*». Προσφέρει πληροφορίες για την ασφαλή πλοήγηση των παιδιών και τη διασφάλιση των δικαιωμάτων τους. Επίσης έχει δημιουργήσει την *Παιδική Ζώνη για Ασφαλέστερο Διαδίκτυο*, όπου τα παιδιά με διασκεδαστικό τρόπο παίρνουν επίκαιρες οδηγίες και συμβουλές και συμμετέχουν σε διάφορες δραστηριότητες. (Πληροφ. Δρ. Βερόνικα Σαμαρά: 210-8033400, 6974797063, e-mail [vsam@saferinternet.gr](mailto:vsam@saferinternet.gr) και ο ιστοχώρος [www.saferinternet.gr](http://www.saferinternet.gr)).

Το σημαντικότερο ρόλο, στη διαμόρφωση της νέας μορφής του Διαδικτύου (Internet) παίζουν οι ίδιοι οι χρήστες. *Μετασχηματίζεται σε όργανο έκφρασης*, που επηρεάζει βαθιά

την επικοινωνία, τις τέχνες, την μουσική, τον κινηματογράφο και αλλάζει τον κόσμο (*Καθημερινή*, 11-2-2007, σελ. 7).

### Ε. Κοινωνία της Πληροφορίας και Ορθόδοξη Πνευματικότητα

*«Μήπως ο σημερινός τεχνολογικός πολιτισμός δεν έχει καμμία σχέση με τον Θεό»;* (Μητροπ. Αχελώου Ευθύμιος, *Εκκλησιαστικός Κήρυκας Ζ*, 1995., σελ. 29-57).

Όπως είδαμε, η τεχνολογική πρόοδος δημιουργεί τις προϋποθέσεις για ένα νέο πολιτισμό και ήδη άρχισε να επηρεάζει βαθιά τόσο τις σχέσεις όσο και τον τρόπο ζωής των ανθρώπων.

Όμως δεν είναι η πρώτη φορά που οι χριστιανοί και η χριστιανική ορθόδοξη οικογένεια έρχονται αντιμέτωποι με το κοινωνικό και πολιτισμικό περιβάλλον της συγκεκριμένης ιστορικής στιγμής. Οι πατέρες της Εκκλησίας μας, με πρώτους τους τρεις Ιεράρχες, οριοθέτησαν τη σχέση των χριστιανών με τον κόσμο με τρεις τρόπους:

1. Εγκατάσταση και δραστηριοποίηση μέσα στις μεγάλες πόλεις.
2. Λειτουργία κοινοβιακών μοναστηριών κοντά στις πόλεις, για πνευματική στήριξη των πιστών.
3. Προσέγγιση, γνωριμία και διακριτική αξιοποίηση της εξωχριστιανικής γραμματείας (Μητροπ. Αχελώου Ευθύμιος, όπ. παρ. σ. 30 -31, βλ. και Μέγας Βασίλειος, *Επιστολαί 2*, ΒΕΠ 55, 13).

Το μήνυμα είναι σαφές. Χρειάζεται επαγρύπνηση και όχι φόβος. Αξιοποίηση των ωφέλιμων ευκαιριών που προσφέρει η καθιέρωση των νέων τεχνολογιών στη ζωή μας, με διάκριση και επίγνωση, όχι με δραπετεύση, φυγή και στείρο αρνητισμό.

Η χριστιανική οικογένεια μαζί με εμπνευσμένους παιδαγωγούς και πνευματικούς ποιμένες χρειάζεται να βρει τρόπους ζωής για τα μέλη της, που να ανταποκρίνονται στις νέες συνθήκες και ιδιαιτερότητες της ψηφιακής εποχής.

Είναι απαραίτητο οι γονείς να εργαστούν για να βοηθήσουν τα παιδιά τους, να μάθουν και να ζήσουν μια χριστιανική ζωή συμφιλωμένη με την Ορθόδοξη Παράδοση και με τη Νέα Τεχνολογία.

*Γιατί άραγε να μη μπορούν οι παραδοσιακές αξίες να συμβαδίσουν με την δεοντολογία του Ιντερνετ; (παράδειγμα το Β' βραβείο της ΕΕ 2007).*

*Κάθε οικογένεια είναι αυτή που είναι, εξαπτίας των πληροφοριών που έχει κατανοήσει και έχει αξιολογήσει, τις οποίες ανασύρει και χρησιμοποιεί στον παιδαγωγικό και στηρικτικό της ρόλο.*

Το βάρος λοιπόν για το χτίσιμο της αυριανής οικογένειας, που θα ζήσει στην Κοινωνία της Πληροφορίας, πέφτει στους ώμους της σημερινής. Είναι αυτή που πρέπει να *εμπνεύσει στα παιδιά της τον σεβασμό στο ανθρώπινο πρόσωπο, να καλλιεργήσει σ' αυτά την αγάπη για τον Χριστό και τον πλησίον και να ξεχωρίσει γι' αυτά την αγιοπνευματική από την τεχνοκρατική γνώση*. Να τους διδάξει να μην αντικαταστήσουν τη δύναμη της προσευχής και τη χαρά της αληθινής ζωής με «*την ψηφιακά μεσολαβημένη ζωή των ανθρώπων*» (Β. Γαϊτάνης, 2003:232) ή την εικονική αναπαράσταση της πραγματικότητας.

## Βιβλιογραφία

- Αθανασίου, Σ. και Πρωτόπαπα Γ. (2006). Δεκαεξάχρονος μαθητής αυτοκτόνησε με τη βοήθεια του Ίντερνετ, εφημ. «*Ο κόσμος του Επενδυτή*», 11-12 Μαρτίου 2006, σελ.19.
- Βάγια, Χριστίνα (1998α). Η τεχνολογία της Πληροφορικής στην υπηρεσία του Παιδιού με Αναπηρία, στον τόμο *Οικογένεια και Παιδί στην Ευρώπη του 2000. Ίδρυμα για το Παιδί και την Οικογένεια*. Αθήνα. Σελ.282-284.
- (1998β). Η Τηλεπληροφορική στην πρόληψη και αντιμετώπιση της παιδικής κακοποίησης, στον τόμο *Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα Δάφνη*. Εθνικός Οργανισμός Πρόνοιας. Αθήνα.
- (1999). Η Οικογένεια στην Κοινωνία της Πληροφορίας (ομιλία). Σχολές Γονέων Ιεράς Αρχιεπισκοπής Αθηνών, (αδημοσίευτο).
- (2007). Εκπαίδευση και Πρακτική της Κοινωνικής Εργασίας στην Κοινωνία της Πληροφορίας (ομιλία), ΣΚΛΚ. Λευκωσία, (προς δημοσίευση).
- Brown, Andrew (2006). Γνωρίζουν τα πάντα για τους πάντες. Εφημ. «*Η Καθημερινή*» και «*The Guardian*», 29.8.2006.
- Γαϊτάνης, Β. (2003). *Homo Mediator και Homo Theologicus*. Αθήνα: εκδόσεις Γρηγόρη.
- Γιάνναρου, Λίνα (2006). Κινητό με ακατάλληλο Internet στα χέρια Παιδιών. Εφημ. «*Η Καθημερινή*», 25.6.2006.
- Διακόπουλος, Αλ. και Πατεράκης Μαν. (1998). Οι παιδεραστές στα σπίτια μας. Εφημ. «*Αδέσμευτος Τύπος*», 5.5.1998.
- Jenkins, Simon. (2006). Η συζήτηση επιβιώνει στην εποχή του SMS. Εφημ. «*Η Καθημερινή*» και «*The Guardian*», 03.09.2006, σελ.4.
- Ζιαζόπουλος, Γιώργος (2006). Second Life: Όταν η μια ζωή μπλέκεται με την άλλη. *Παρεμβολή*, τ. 79, 66:30 επ.

- Κέντρο Θεραπείας Εξαρτημένων Ατόμων (ΚΕΘΕΑ) (2001). *Διαδίκτυο και Ναρκωτικά*. Ετήσια Έκθεση του 2001, δελτίο τύπου Νο. 2.
- Μπουκάλας, Παντελής (2006). Δεν ξέρουν πού να παίξουν τα παιδιά. Εφημ. «*Η Καθημερινή*», 25.6.2006, σελ.4.
- Μπράουν (Brown), Ντεϊβιντ (1999). *Η Δικτατορία στον Κυβερνοχώρο*. Αθήνα: Εκδόσεις: Καστανιώτης.
- Ν. 2251/1994. *Για την προστασία των καταναλωτών*. Περιλαμβάνει ρυθμίσεις για την προστασία του καταναλωτή στην Κοινωνία της Πληροφορίας.
- Ν. 2472/1997. *Για την προστασία του πολίτη από την κατάχρηση των πληροφοριών*, (Δημιουργία Αρχής Προστασίας Δεδομένων, Συνήγορος του Πολίτη).
- Ο Κόσμος της Ελληνίδος* (περιοδικό). (2006). Τα μικρά της ζωής μας: Τεχνολόγος ετών 4, τεύχ. 533, σελ.287.
- Σταθοπούλου, Θεώνη (1998). Η κουλτούρα του χρήστη και οι οικογενειακοί δεσμοί, στον τόμο *Οικογένεια και Παιδί στην Ευρώπη του 2000*. Ίδρυμα για το Παιδί και την Οικογένεια. Αθήνα. σελ. 422-423.
- Τσιμπάκης, Ματθαίος. (2007). Το νέο Ίντερνετ αλλάζει τον κόσμο. Εφημ. «*Η Καθημερινή*», 11.2.2007, σελ.7.
- Φωτίου, Στέφανος. (2007). Επιδημία οξείας Internetίτιδας. Εφημ. «*Ο κόσμος του Επενδυτή*», 10-11 Φεβ. 2007, σελ.38.
- Χαρατζόπουλου, Παν. (2002). Το Διαδίκτυο, τα Παιδιά και οι Έφηβοι. «*Πειραική Εκκλησία*», τεύχ. 132, σελ.29-31.